

آشنایی با لسوتو سرزمین پادشاهی کوهستان

نویسنده:

دکتر حسین حمیدی نیا

ناشر:

انتشارات زیتون سبز

۱۳۹۰

سرشناسه: حمیدی‌نیا، حسین، ۱۳۴۷.
عنوان و نام پدیدآور: آشنایی با لسوتو: سرزمین پادشاهی کوهستان / نویسنده: حسین حمیدی‌نیا
مشخصات نشر: تهران: زیتون سبز، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص: مصور
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۲۸-۰۲-۴-۴۵۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
موضوع: لسوتو
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۰ ج۸۱۵ / DT۲۵۵۷
رده‌بندی دیویی: ۹۶۸/۸۵
شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۰۰۲۱۸

انتشارات زیتون سبز

آشنایی با لسوتو: سرزمین پادشاهی کوهستان

نویسنده: حسین حمیدی‌نیا

حروفچین و صفحه‌آرا: مهنا صفری

طراح جلد: محمدرضا چشمه

شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۰

لیتوگرافی: ماوراء

چاپ: شاد رنگ

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۴۲۸-۰۲-۴-۴۵۰۰۰

ناشر: انتشارات زیتون سبز

قیمت: ۴۵۰۰۰ ریال

تهران، خیابان انقلاب، بین ویلا و حافظ، خیابان پورموسی، کوچه بامشاد، پلاک ۲، واحد ۱

کدپستی: ۱۵۹۹۶۱۷۷۱۱ تلفن: ۲۱-۸۸۹۴۸۸۲۰-۸۸۹۴۳۶۵۲ دورنگار:

فهرست

صفحه	عنوان
۷	پیشگفتار
۱۱	مقدمه نویسنده
۱۵	مقاله دکتر دره میرحیدر درباره جغرافیای سیاسی لسوتو در سال ۱۳۵۳

فصل اول: جغرافیا

۳۱	الف- جغرافیای طبیعی
۳۱	۱-۱. موقعیت ریاضی و وسعت
۳۲	۲-۱. موقعیت نسبی
۳۲	۳-۱. آب و هوا
۳۳	۴-۱. توپوگرافی و ناهمواریها
۳۶	۵-۱. حوضه‌های آبریز و رودها
۳۷	۶-۱. پوشش گیاهی
۳۷	ب- جغرافیای انسانی
۳۷	۷-۱. نژاد و قومیت
۳۸	۸-۱. زبان
۳۸	۹-۱. جمعیت و پراکندگی آن
۳۹	۱۰-۱. رشد جمعیت، ترکیب سنی و مهاجرت
۴۰	۱۱-۱. زندگی شهری و روستایی
۴۱	۱۲-۱. جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک
۴۵	۱۳-۱. بام آفریقا
۵۰	منابع فصل نخست

فصل دوم: تاریخ

۵۵	۱-۲. قوم سان (بوشمن‌ها) نخستین ساکنان لسوتو
۵۶	۲-۲. ورود قبایل بانتو به جنوب آفریقا
۵۷	۳-۲. وقوع م‌فکین و تغییر ساختار سیاسی جنوب آفریقا
۵۸	۴-۲. پادشاهی موشویی‌شویی و تشکیل باسوتولند
۶۳	۵-۲. از تحت‌الحمایگی تا استقلال
۶۴	۶-۲. پادشاهی لسوتو از استقلال تاکنون
۷۳	منابع فصل دوم

فصل سوم: زندگی اجتماعی و فرهنگی

۷۵.....	۱-۳. شکل‌گیری هویت مستقل سوتوهای جنوبی
۷۹.....	۲-۳. زبان و ادبیات
۷۹.....	۳-۳. موسیقی و رقص
۸۰.....	۴-۳. نظام اعتقادی و مذهب
۸۳.....	۵-۳. جایگاه اجتماعی زن و خانواده
۸۴.....	۶-۳. نظام اجتماعی
۸۵.....	۷-۳. آیین‌های تشریف به بلوغ
۸۶.....	۸-۳. نظام آموزشی
۸۷.....	۹-۳. هنرهای کم‌متی
۸۸.....	منابع فصل سوم

فصل چهارم: اقتصاد و بازرگانی

۹۱.....	۱-۴. شاخص‌های کلان اقتصادی
۹۱.....	۲-۴. کشاورزی
۹۴.....	۳-۴. صنعت
۹۷.....	۴-۴. خدمات
۹۸.....	۵-۴. چالش‌های توسعه اقتصادی در لسوتو
۹۹.....	۶-۴. بازرگانی خارجی
۱۰۰.....	منابع فصل چهارم

فصل پنجم: سیاست و حکومت

۱۰۲.....	۱-۵. قانون اساسی
۱۰۳.....	۲-۵. قوه مجریه
۱۰۴.....	۳-۵. نهاد قانونگذاری (پارلمان)
۱۰۵.....	۴-۵. کمیسیون مستقل انتخابات
۱۰۵.....	۵-۵. احزاب و سازمانهای سیاسی
۱۰۸.....	۶-۵. قوه قضائیه و نظام حقوقی
۱۰۹.....	۷-۵. سازماندهی سیاسی فضا
۱۱۰.....	۸-۵. سیاست خارجی
۱۱۲.....	۹-۵. تحولات سیاسی از سال ۲۰۰۷ تاکنون
۱۱۴.....	منابع فصل پنجم

۱۱۵.....	معرفی کتاب به زبان انگلیسی
۱۱۷.....	نقشه‌ها و تصاویر

پیشگفتار

لسوتو کشوری کوچک در جنوب آفریقا است که مساحت آن به ۳۰ هزار کیلومتر مربع بالغ می‌گردد. تاریخ لسوتو جغرافیای آن را شکل داده است و جغرافیا مهمترین علت وجودی این کشور به‌شمار می‌رود. مهمترین ویژگی لسوتو که با نگاه به نقشه جغرافیایی آن چشم هر بیننده‌ای را به خود جلب می‌کند، موقعیت جغرافیایی آن در درون کشور آفریقای جنوبی است. این وضعیت همواره این پرسش را درباره لسوتو مطرح می‌کند که «چرا چنین کشوری در درون قلمرو آفریقای جنوبی شکل گرفته است؟» پاسخ این پرسش در اثر حاضر و با قلمی شیوا و روان پاسخ داده شده است. در دانش جغرافیای سیاسی چنین کشورهایی را «درون‌گان» (Enclave) می‌نامند، به این معنا که سرتاسر قلمرو آنها در درون قلمرو کشور دیگر قرار گرفته است. اینگونه کشورها تنها یک همسایه دارند. چنین وضعیتی دارای آثار سیاسی، اقتصادی و امنیتی ویژه‌ای برای کشور درون‌گان است. نظیر چنین موقعیتی را در جهان فقط در یک کشور دیگر می‌توان یافت و آن جمهوری سن‌مارینو است که در داخل ایتالیا در نزدیک ساحل آدریاتیک واقع شده است. علت وجودی چنین کشورهایی را باید در تاریخ آنها جستجو کرد. فرایند تکامل تاریخی در منطقه جنوب آفریقا و به‌ویژه رخداد مهم «مفکین» در اوایل قرن نوزدهم که با ظهور «شاکا» پادشاه قوم زولو آغاز و جغرافیای سیاسی منطقه را دگرگون کرد، نقش مهمی در شکل‌گیری این کشور ایفا کرده است.

سرتاسر قلمرو لسوتو در بلندترین بخش رشته کوه دراکنسبرخ گسترش یافته است و به‌جز مرز غربی آن کشور که در امتداد رود کالدون کشیده شده در بقیه نقاط خط مرزی با خط‌الرأس قله‌های دراکنسبرخ انطباق دارد. ارتفاع همه نقاط این کشور ۱۴۰۰ متر بالاتر از سطح آبهای آزاد است لذا لسوتو بلندترین کشور آفریقا و جهان است. مرتفع‌ترین قله منطقه جنوب آفریقا نیز در این کشور واقع گردیده است. موقعیت جغرافیایی آن در امتداد مدار ۳۰ درجه عرض جنوبی که آن را قرینه بخش میانی استان فارس (بین جهرم و ده‌بید) قرار داده و همچنین وجود رشته کوه عظیم دراکنسبرخ موجب پدید آمدن شرایط آب‌وهوایی گردیده که مهمترین خصوصیت آن

بهره‌مندی از چشم‌اندازهای طبیعی کوهستانی و زیباست. تابستان معتدل و بارانی و زمستان سرد و توأم با بارش برف آنچنان زیبایی به این کشور داده که در برخی منابع از آن با نام «سوئیس آفریقا» یاد کرده‌اند. در فصل بهار و تابستان و با آغاز بارشهای موسمی سرتاسر این سرزمین از چمنزارها و علفزارهای سرسبز پوشیده می‌گردد و پوشش مخمل‌گونه گل‌های رنگارنگ که با آب جویبارهای کوهستانی سیراب می‌گردند منظره‌های بدیع و زیبایی در برابر دیدگان قرار می‌دهند. در کنار هم قرار گرفتن قله‌های بلند با ارتفاع بیش از ۳ هزار متر، رودهای خروشان در دره‌های ژرف، آب‌های سرد آبشارها و جویبارها و درختزارهای پیرامون آنها به‌علاوه هوای خنک و فرح‌بخش کوهستانی چشم‌اندازهای زیبایی است که چشم هر بیننده‌ای را به‌سوی خود جلب می‌کند. طبیعت بکر و زیبا مهمترین ویژگی این کشور و طبیعت‌گردی مهمترین جنبهٔ توریسم در لسوتو به‌شمار می‌رود که هر ساله پای صدها هزار گردشگر را به این کشور کوچک و دورافتاده می‌کشاند. علاوه بر همهٔ موارد فوق دریاچهٔ سدهای طرح انتقال آب سرزمینهای بلند لسوتو نیز این زیبایی را دوچندان نموده است.

لسوتو از نظر منابع طبیعی نیز سرزمینی نسبتاً غنی به‌شمار می‌رود. ساختار زمین‌شناسی آن به گونه‌ای است که سرتاسر فلات لسوتو به‌جز دشت آبرفتی حاشیهٔ رود کالدون، از سنگهای بازالتی پوشیده شده است. این وضعیت به‌علاوه بارش کافی موجب گردیده در زمانه‌ای که آب به یکی از مهمترین عوامل مناقشه میان کشورها بدل شده، لسوتو به مهمترین صادرکنندهٔ آن تبدیل گردد. علاوه بر صادرات، آب مهمترین منبع تولید انرژی برقی است به‌شمار می‌رود و از این نظر لسوتو در میان سایر کشورهای آفریقای با تأمین ۹۰ درصد انرژی مورد نیاز خود در جایگاه ممتازی قرار دارد. علاوه بر طبیعت بکر و منابع آب ذخایر بزرگی از الماس در رگه‌های عظیمی از سنگهای ساختمانی با کیفیت عالی از دیگر ثروتهای طبیعی آن محسوب می‌گردند. در این میان براساس گمانه‌زنی‌های زمین‌شناسان این کشور دارای ذخایر اورانیوم، سرب، آهن و از همه مهمتر نفت است. با داشتن مراتع سرسبز دامپروری نیز از جمله بخشهای اقتصادی پرسود آن کشور به‌شمار می‌آید.

با وجود همهٔ محاسن یاد شده، و کشور ایران و لسوتو هیچگاه به‌صورت رسمی دارای روابط سیاسی در سطح سفارت نبوده‌اند و از زمان استقلال آن کشور در سال ۱۹۶۶ (۱۳۴۵) تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی در ایران سرکنسولگری ایران در ژوهانسبورگ روابط میان دو کشور را هدایت می‌کرد و براساس اسناد موجود پس از سفر هیأتی از وزارت کشاورزی در سال ۱۳۵۳ و سفر نخست وزیر لسوتو به تهران، اعتباراتی برای توسعهٔ بخش مسکن، حمل و نقل عمومی و کشاورزی در اختیار دولت لسوتو قرار گرفت. با وقوع انقلاب اسلامی و باتوجه به موقعیت جغرافیایی خاص لسوتو به‌عنوان یک کشور درونگان، قطع روابط سیاسی با رژیم نژادپرست آفریقای جنوبی موجب قطع روابط با لسوتو نیز گردید. در سال ۱۹۹۴ با برقراری نظام دموکراتیک در آفریقای جنوبی و پایان آپارتاید، زمینهٔ مناسبی برای توسعهٔ روابط میان دو کشور فراهم آمد. در نهایت با تعیین مقام کنسول افتخاری پادشاهی لسوتو در تهران از سوی دولت آن کشور در سال

۱۳۸۴ (۲۰۰۵) ضمن برقراری یک کانال ارتباطی مستقیم، زمینه توسعه روابط بیش از پیش فراهم گردید.

مجموعه عواملی چون دوری، موقعیت حاشیه‌ای، واقع شدن در درون قلمرو کشوری دیگر و نبود اطلاعات کافی و متون علمی موجب گردیده است تا ایرانیان از اطلاعات و شناخت کافی درباره لسوتو برخوردار نباشند. نخستین اثر منسجم و علمی درباره معرفی لسوتو به ایرانیان مقاله‌ای بود که در سال ۱۳۵۳ توسط استاد بزرگوار سرکار خانم دکتر درمیرحیدر و با عنوان «جغرافیای سیاسی لسوتو (بهترین نمونه یک کشور درونگان) به جامعه ایرانی عرضه گردید. این مقاله پس از سفر هیأت اعزامی به ریاست مهندس میرحیدر معاون وقت وزارت کشاورزی و با استفاده از اطلاعات و آمار فراهم شده در طی آن سفر نوشته شد. از آن زمان تاکنون اثر دیگری در خصوص لسوتو در قالب کتاب یا مقاله ارائه نگردید و شاید معرفی این کشور در کتاب گیتاشناسی کشورها تنها منبع قابل اتکا در زبان فارسی به‌شمار می‌رفت.

کتاب پیش رو را می‌توان نخستین اثر جامع در مورد آن کشور دانست که به قلم شیوا و توانمند دکتر حسین حمیدی‌نیا به زیور طبع آراسته شده و چشم‌اندازی کلی از اوضاع جغرافیایی، تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آن کشور در اختیار خوانندگان قرار می‌دهد. عمق دانش و آگاهی ایشان به موضوع از یک‌سو و حضور در کشور آفریقایی جنوبی به‌عنوان تنها همسایه لسوتو در قالب مأموریت دیپلماتیک موجب فراهم شدن فرصت مناسبی برای شناخت هر چه بیشتر آن کشور گردید که آثار آن در جای جای کتاب حاضر قابل مشاهده است. گفتن در خصوص ویژگیهای اثر حاضر را به همین بسنده می‌کنم و قضاوت در این‌باره را بر عهده خوانندگان محترم وامی‌گذارم.

امید است علاقه‌مندان به شناخت ملل و اقوام دیگر و به‌خصوص قاره پر رمز و راز آفریقا با مطالعه کتاب حاضر ضمن ارج نهادن به تلاشها و زحمات نویسنده با ارائه پیشنهادها و انتقادهای سازنده، ما را در ادامه راه خود که همانا نزدیک کردن ملتها و اقوام دور و نزدیک به یکدیگر است یاری دهند.

دکتر وحید صدر

کنسول افتخاری پادشاهی لسوتو - تهران

شهریور ۱۳۹۰

موضوع داستانها، افسانه‌ها و روایت‌های عجیب و غریب بوده است. جنگلهای انبوه استوایی و علفزارهای ساوان پهناور این راز آلودگی را تشدید کرده‌اند. تا پیش از کشف دماغه امیدنیک در جنوب آفریقا، دریانوردان مسلمان از سمت شرق تا حدود موزامبیک و دریانوردان اروپایی (عمدتاً پرتغالی) تا حدود سواحل آفریقای غربی را شناسایی کرده بودند. شناخت سرزمینهای درونی آفریقا یا آنچه اصطلاحاً امروزه آفریقای جنوب صحرا نامیده می‌شود به کشف دماغه امیدنیک در سال ۱۴۹۲ میلادی توسط واسکود گاما دریانورد پرتغالی، بازمی‌گردد. پرواضح است که منظور از کشف در رابطه با مردمان خارج از قاره آفریقا مصداق دارد و شامل ساکنان بومی آن قاره نمی‌گردد. از آن پس کاشفان اروپایی به تدریج به نواحی درونی آفریقای جنوب صحرا نفوذ کردند تا جایی که در پایان قرن نوزدهم تقریباً تمامی نواحی درونی آن کشف و نقشه‌برداری گردید.

منطقه جنوب آفریقا که کشور لسوتو نیز در آن واقع شده است، نخستین بار در سال ۱۶۵۲ از سوی شرکت هند شرقی هلند به عنوان یک ایستگاه نذارکاتی از سوی اروپائیان مسکون گردید. با استقرار هلندی‌ها در این نقطه کار کشف و تسخیر نواحی درونی جنوب آفریقا آغاز شد. با گسترش نفوذ اروپائیان در فلات مرکزی آفریقای جنوبی، به تدریج فضای حیاتی برای قبایل بومی تنگ‌تر گردید تا جایی که سرانجام در اوایل قرن نوزدهم جنگ بر سر سرزمین و منابع میان قبایل بومی نیمه شرقی آفریقای جنوبی در گرفت. در نتیجه این جنگ‌ها که در تاریخ جنوب آفریقا به ام‌فکین معروف است بسیاری از قبایل تحت سلطه قوم نیرومند زولو درآمدند و بسیاری نیز به منظور حفظ هویت و فرهنگ خود راه مهاجرت در پیش گرفتند. یکی از این اقوام، قوم سوتو یا باسوتو بود که در مجاورت قوم زولو به سر می‌برد و در اثر تهاجمات آنها و به منظور حفظ استقلال خود به رهبری شخصی به نام «م‌شویی شویی» ابتدا به سواحل رود کالدون و سپس به کوه‌های دراکنسبرگ پناه بردند. این قوم در یک دژ طبیعی کوهستانی به نام «تابابوتیو» درون کوه دراکنسبرگ استقرار یافتند و ترکیبی از درایت م‌شویی شویی و موقعیت مناسب جغرافیایی موجب گردید تمامی مهاجمان اعم از زولو و سایر اقوام و قبایل آفریقایی و اروپایی‌ها شامل آفریکانرها و انگلیسی‌ها در حمله به این دژ کوهستانی با شکست سنگین روبرو شوند. پس از تثبیت قلمرو سرزمینی قوم سوتو در بخش مرکزی دراکنسبرگ، با تدبیر پادشاه م‌شویی شویی و به منظور پایان دادن به جنگ‌های طولانی چهل ساله میان سوتوها و مهاجمین در سال ۱۸۶۸، این کشور با نام باسوتولند تحت‌الحمایه انگلستان گردید و این وضعیت تا سال ۱۹۶۶ به درازا کشید. در این سال سرزمین باسوتولند با نام لسوتو به استقلال رسید و به جمع کشورهای مستقل عضو سازمان ملل متحد پیوست.

کشور لسوتو به عنوان یکی از کشورهای بسیار کوچک جهان و به دلیل بعد مسافت کمتر از سوی ایرانیان شناخته شده است. با وجود آنکه دو کشور از سالهای میانه دهه ۱۳۵۰ (۱۹۷۰ میلادی) دارای روابط سیاسی و اقتصادی بوده‌اند. با این حال کمتر کسی در ایران است که این کشور کوچک ولی زیبا را بشناسد. کتاب حاضر به منظور آشنایی ایرانیان با سرزمین و مردم لسوتو

تألیف شده است و امید است نگارنده توانسته باشد به عنوان نخستین گام رضایت خوانندگان ایرانی را جلب نماید. کتاب در پنج فصل سازماندهی شده است.

فصل نخست، به معرفی جغرافیای طبیعی و انسانی لسوتو اختصاص یافته است. در بخش مربوط به جغرافیای طبیعی، موقعیت ریاضی، وسعت، آب و هوا، توپوگرافی، حوضه های آبریز، رودها و پوشش گیاهی مورد بررسی قرار گرفته و در بخش مربوط به جغرافیای انسانی به پدیده های چون نژاد، قومیت، زبان، جمعیت، مهاجرت، زندگی شهری و روستایی، جغرافیای سیاسی، ژئوپلیتیک و ویژگی طبیعی لسوتو به عنوان مرتفع ترین کشور جهان و آفریقا اشاره شده است.

در فصل دوم، خلاصه ای از تاریخ این کشور از دوران باستان تا امروز به خوانندگان معرفی گردیده است. تاریخ لسوتو با ورود قوم سان (بوشمن ها) آغاز می گردد. سپس نوبت به قبایل باتو می رسد. در ادامه به وقوع حادثه، مفکین و تغییر ساختار سیاسی جنوب آفریقا اشاره شده است که یکی از نتایج آن شکل گیری واحد سیاسی باسوتولند و سپس لسوتو بود. در انتها نیز به وقایع تاریخی لسوتو از زمان استقلال در سال ۱۹۶۶ تا به امروز و مقابل نیروهای اجتماعی و سیاسی و قدرت سیاسی حاکم در آن کشور، همچنین تأثیر رژیم آپارتاید بر سیر وقایع لسوتو و تشدید بحران سیاسی در آن کشور همچنین برقراری دموکراسی در آفریقای جنوبی و آثار آن بر اوضاع سیاسی- اقتصادی آن کشور و برقراری نظام مشروطه سلطنتی اشاره شده است.

فصل سوم، به تشریح زندگی اجتماعی و فرهنگی جامعه لسوتو اختصاص یافته است. زبان و ادبیات، موسیقی و رقص، نظام اعتقادی، اجتماعی، جایگاه زن و خانواده، نظام آموزشی و هنر و صنایع دستی مهمترین سرفصل هایی است که در این بخش از کتاب مورد بررسی قرار گرفته است.

در فصل چهارم، اقتصاد و بازرگانی لسوتو را شامل می گردد. در این فصل شاخصهای کلان اقتصادی، بخشهای مختلف اقتصادی شامل کشاورزی، صنعت، خدمات، جالشهای اقتصادی آن کشور و وضعیت بازرگانی خارجی بررسی و تجزیه و تحلیل شده است. اقتصاد لسوتو از سال ۱۹۹۸ و با پایان بحران سیاسی ۳۰ ساله آن کشور رشد مداومی را تجربه کرده است که آثار آن در زندگی روزمره مردم، چشم اندازهای شهری و روستایی و بازرگانی خارجی آن مشهود است.

فصل پنجم، به بررسی سیاست و حکومت در لسوتو اختصاص یافته است. بررسی اجمالی قانون اساسی، قوای سه گانه مجریه، مقننه و قضائیه احزاب سیاسی، وضعیت جامعه مدنی، سازماندهی سیاسی فضا و سیاست خارجی مباحث مهم این فصل را تشکیل می دهند. در بخش مربوط به سیاست خارجی روابط سیاسی لسوتو با ایران در سالهای پیش و پس از انقلاب اسلامی نیز به اختصار معرفی شده است.

نخستین اثر منسجم علمی در خصوص کشور لسوتو مقاله ای است که در دهه ۱۳۵۰ و پس از سفر هیأت اعزامی ایران از وزارت کشاورزی به ریاست مهندس میرحیدر معاون وقت وزارت کشاورزی به قلم توانای استاد بزرگوار سرکار خانم دکتر دره میرحیدر نوشته شده است. در این

مقاله ۱۹ صفحه‌ای جغرافیای سیاسی لسوتو به همراه وضعیت اقتصادی آن برای خوانندگان ایرانی تشریح شده است. پس از آن کتاب حاضر را می‌توان دومین اثر دربارهٔ این کشور کوچک دانست. در پی انتشار سه جلد کتاب با عنوان جغرافیا، فرهنگ و تاریخ آفریقای جنوبی به قلم نگارنده، حال با انتشار این اثر گام دیگری در راه شناخت بهتر قارهٔ آفریقا و به‌ویژه منطقهٔ جنوب آن قاره برداشته شد. ما هنوز در ابتدای مسیر شناخت قارهٔ پر رمز و راز آفریقا هستیم و آثار یاد شده تنها چند گامی کوچک در این مسیر طولانی هستند.

حسین حمیدی‌نیا

دهم شهریور ماه هزار و سیصد و نود

www.ketab.ir